Çур аки – 2007

"Çĕр ĕç культури малта пултăр"

(Вĕçĕ. Пуçл. 1-мĕш стр.).

– Çур акире кăçал пирĕн пĕтĕмпе 536 гектар тырă-пулă акмалла, 30 гектар çĕр улми йышăнмалла, 10 гектар – вырăс кăшманĕ, 61 гектар – пĕр çул ӳсекен курăксем. Хуçалăх акана хатĕр кĕтсе илчĕ. Çавăнпа пĕрремĕш меллĕ кунпах хире тухрăмăр, – каласа парать хуçалăхăн тĕп агрономĕ Геннадий Васильевич Романов. Уй-хир хуçи каласа панине çирĕплетсе 42-мĕш çур акине хутшăнакан Геннадий Алимпиевич Семеновский механизатор та калаçăва хутшăнчĕ. "Çурхи кун вăл пире кĕтмест, çĕр ĕçченĕн хăйĕн çут çанталăк ыйтнипе тата вăл паракан условисемпе тан пыма тăрăшмалла. Паян эпĕ вăрлăхпа минераллă удобрени хире кăларатăп, ыран вара сеялка çакса акана тухăп, кирлĕ пулсан çĕр хатĕрлĕп. Пирĕн кашнийĕнех çурхи уй-хирти ĕç планĕсем паллă", – терĕ кӳсне уй инçĕшĕнчен илмесĕр ветеран-механизатор.

Хуçалăх ертӳçи В. Морозов та çак кунсенче хиртен каймасть, кашни ĕç пахалăхне хăй йĕркелеме тăрăшать. Пĕлтĕр хуçалăх апрелĕн 26-мĕшĕнче хире нӳрĕк тытма çеç тухнă пулсан, кăçал хуçалăх ĕçченĕсем апрелĕн 27-мĕшĕнче акана тухрĕç.

– Вăрлăх çителĕклĕ. Акнăçемĕн ăна имçамлассине йĕркелерĕмĕр. Ăна валли ятарлă звено ĕçлет. Малтанах акă çурхи тулăн "ирень" элита сортне акма пуçларăмăр. 45 гектар йышăнчĕ вăл. Ун хыççăн урпан 1-мĕш репродукциллĕ "эльф" сорчĕ кайĕ. Вăрлăх тенĕрен, вăл пирĕн йăлтах пысăк репродукцилли. Ака иртерме минераллă удобрени те çитсе пымалла, – хирти ĕçсемпе паллаштарнă май каласа парать Виталий Пименович МТЗ-80па акса иртекен Николай Иванов механизатор ĕçне пăхса. Сеялка çинче ĕçлекен Владимир Ефимов акаçă хăйĕн ĕçне ответлăха туйса пурнăçлани катаранах курăнать. Юнашар хирте вара Иван Петрович Егоров механизатор МТЗ-82 тракторпа çĕр хатĕрлет.

– Тулли хăватпа ĕçлеме пур условисем те пур. Çурхи кун çултталăк тăрантарнине шута илсе хăвăртрах акса пĕтермелле çеç. Паян хирте 5 сеялкăпа, 6 культиваторпа ĕçлекенсем патне икĕ хутчен тӳлевсĕр апат илсе тухатпăр. Тулли кунпа ĕçлеме механизаторсем çитни те хавхалантаракан пулăм, – терĕ хире кăнтăр апачĕ илсе тухнă Юрий Марков водитель.

... Якаткасси çывăхĕнчи хиртен пирĕн автомашина ĕçе тавранма тапранса тухрĕ. Çĕр хатĕрлекен тата тырă акакан агрегатсем хыçĕнче тăракан тусан инçене каять. Çӳлте тăракан хĕвел вара çурхи кашни сехетпе туллин усă курма ыйтать.

А. БЕЛОВ.

Автор сăн ӳкерчĕкĕсем.

Иван Петрович Егоров кашни кун çĕр хатĕрлес ĕçре.

Николай Петрович Иванов техникăна акана тĕплĕ хатĕрленĕрен малалла шанчăклăн пăхать.

Пĕр пучах ӳснĕ çĕрте икĕ пучах ӳстĕр...

Çĕр хатĕрлесси – çур акири пĕлтерĕшлĕ ĕç.

Пирĕн календарь

Халăх юратакан çыравçă

Çу уйăхĕн 5-мĕшĕнче А.Н. Лазарева (Агакова) çыравçă çуралнăранпа 90 çул çитет.

А.Н. Лазарева 1917 çулта Муркаш районĕнчи Тури Тăмлай ялĕнче вăтам хресчен кил-йышĕнче çуралнă. 1933 çулта Анат Кĕнерти колхоз çамрăкĕсен шкулĕнчен вĕренсе тухнă, çав çулах Балашов хулинчи авиаци техникумне вĕренме кĕнĕ. Унтан вĕренсе тухсан пилотсен шкулĕнче ĕçленĕ. 1939 çулта А. Лазарева Шупашкара куçса килнĕ. Малтан "Ленин çулĕпе" журнал редакцийĕн литература сотрудникĕ пулнă, кайран Чăваш АССР Министрсен Совечĕ çумĕнчи Радиоинформаци комитетне куçнă. Вăрçă çулĕсенче унта литература передачисен редакторĕ тата дикторĕ пулса ĕçленĕ. 1945 çултан пуçласа литература ĕçĕпе кăна пурăннă.

Александра Лазареван "Çутă ĕмĕт" ятлă пĕрремĕш калавĕ 1938 çулта "Сунтал" журналăн 5 номерĕнче кун çути курнă. Республикăри иртнĕ илемлĕ произведенисен конкурсĕнче çак ĕçшĕн пĕрремĕш вырăн йышăнни çамрăк автора малалла çырма хавхалантарнă. Вăл калав хыççăн калав çырма пуçланă.

Мĕн чухлĕ ырă сăнар çуратман пуль писатель тăван чăваш литературинче? Хăйĕн хайлавĕсенче çыру ăсти ял хĕрĕсен сăнарĕсене уçса панă, çитĕнсе çитнисен хутшăнăвĕсене тĕпченĕ, ыррине усаллинчен уйăрса илме вĕрентнĕ. Унăн геройĕсем хут вĕренеççĕ, колхоз тăвассишĕн кĕрешеççĕ, самолетпа вĕçеççĕ, нимĕçсене хирĕç çапăçаççĕ, вăрçă аркатнă хуçалăха ура çине тăратаççĕ. Çав вăхăтрах çамрăксен юратăвĕ çинчен чуна тыткăнламалла ăшшăн каласа панă. Уйрăмах "Чипер Анна", "Çутă пĕве", "Вăтă юман", "Алевтина", "Хĕр чĕри" хайлавĕсенчи тĕп сăнарĕсем нумай вăхăтра асра юлаççĕ. "Сывлăшра", "Телейлĕ вĕçев", "Самолет сасси" калавĕсенче вĕçевçĕсен шухăш-кăмăлне, юратăвне кăтартса панă.

Каярах çыравçă талантчĕ Литература институтĕнче илнĕ пĕлӳпе çирĕпленнĕ. 50-мĕш çулсенчен пуçласа унăн кĕнекисем пĕрин хыççăн тепри шăранса тухма тытăннă. Вăл çырнă "Чипер Анна", "Ырă ĕмĕт", "Çутă пĕве", "Пирĕн таврара", "Пирвайхи юрату", "Хĕр чĕри", "Пĕрне-пĕри ăнлансан", "Тĕттĕм каç", "Улăхра", "Савăнтар çынсене" калавĕсем халĕ те илемлĕ литература пахчинче тивĕçлĕ вырăн йышăнаççĕ. Вĕсене хăй вăхăтĕнче вырăсла, украинла, çармăсла, удмуртла, мăкшăлла куçарнă.

А. Лазарева ачасене те чунра усранă, вĕсем валли "Савăнăç", "Туслăх", "Тантăшсем", "Кĕсле янăрать", "Санăн çитмĕл çичĕ тус" кĕнекесем пичетлесе кăларнă.

Тăван литературăна аталантарас тĕлĕшпе тава тивĕçлĕ ĕçсем тунăшăн Чăваш АССР Верховнăй Совет Президиумĕ Александра Лазаревана Хисеп грамотипе наградăланă. 1967 çулта ăна писательсен Союзĕн правлени членне илнĕ.

А.Н. Лазарева – 11 кĕнеке авторĕ. Вĕсем пурте Чăваш патшалăх пичет архивĕнче тивĕçлĕ упранаççĕ.

Е. АРЛАНОВА,
ЧР патшалăх пичет архивĕн пай пуçлăхĕ.

Ӳсĕм

Ачасен тăрăшулăхĕ – общество савăнăçĕ

Андрей Семеновпа Карина Варюхина хăйсен ĕçĕсемпе.

Апрелĕн 28-мĕшĕнче республикăри пушар хурал службине Пĕтĕм Раççейри ирĕклĕ пушар хурал обществин республикăри организацийĕ Чăваш Енри шкул ачисем хушшинче пушар хăрушсăрлăх тематикине ала ĕçĕсенче кăтартассипе иртернĕ "Вут-çулăм тата ачасем" конкурса пĕтĕмлетрĕ. Çак конкурс çулленех пулать пулсан та, кăçал унта пулса курсан вăл курăмлăрах та çивĕчрех иртни пирки иккĕленӳ пулмарĕ. 37-мĕш номерлĕ пушар чаçĕ йĕркеленипе пирĕн районти шкул ачисем те кăçал унта активлă хутшăнчĕç, конкурса пурĕ 11 ĕç тăратрĕç. Хутшăнчĕç çеç те мар, конкурсăн 7 номинацийĕнчен виççĕшĕнче малти вырăнсене çĕнсе илчĕç, малах тухайманнисем те иккĕмĕш-виççĕмĕшсем пулчĕç. Республикăран тăратнă çĕр ытла ĕç хушшинче çакă Муркаш ачисен ӳсĕмне туллин уçса пачĕ тесен те йăнăш пулас çук. Çакна конкурса пĕтĕмлетме хутшăннă май РФ Чрезвычайлă лару-тăру министерствин Чăваш Республикинчи Тĕп управленийĕн пуçлăхĕ В.Петьков та çирĕплетрĕ:

– Çак конкурса активлă хутшăннă ачасем шăрпăкпа выляс çуккине, çак çултан юлташĕсене те пăрасса, ял çыннисен хушшинче пушар хăрушсăрлăх правилисене анлăрах сарма пулăшасса шанатпăр. Муркаш кунта та активлă пулни район тулли утăмсемпе аталаннине кăтартать. Ачасем, сирĕн асăр-аннĕрсем ирлесе ĕçе кăмăллă кайса каялла ăшă кулăпа таврăннинче эсир пушар хăрушсăрлăх правилисене пăхăнни тĕп вырăн йышăнать, – терĕ вăл.

– Кунашкал конкурссем малашне те пулĕç. Унта эсир татах та активлăрах хутшăнасса шанатпăр, – терĕ республикăри ВДПО председателĕ С. Сергеева чĕнӳллĕ-йыхравлă.

– Шкула конкурс пирки пĕлтерни çитсенех унта хатĕрленессипе ĕçе кӳлĕнтĕмĕр. "Коллективлă ĕç" номинацире 5-мĕш класра вĕренекенсем "Пушар сăлтавĕ – ачасем шăрпăкпа выляни" темăпа картонран макет хатĕрлерĕç. Вĕсен ĕçĕ призлă вырăнах тухаймарĕ пулин те, ачасем конкурс опытне алла илни паха. "Йăлари пушар сăлтавĕсем" темăпа 7-мĕш класри Александр Петрова "Индивидуаллă ĕç" номинацире 2-мĕш вырăна тухни вара пире çитес çул ку конкурса тĕллевлĕрех хутшăнма ыйтать, – терĕ мала тухнисене чысланă самантра Шетмĕпуçĕнчи пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан тĕп шкулта вĕренекенсене конкурса илсе килнĕ Валентина Борисовна Петрова вĕрентекен. Пушар хăрушлăхĕ кашнинех шухăшлаттарать пулсан та, хĕвеллĕ куна кашниех тулли кулăпа кĕтсе илтĕр. Çакăншăн пĕрле тăрăшмалла.

Çĕнтерӳçĕсем тенĕрен, кашнинех ятран асăнар-ха. Акă вĕсем:

– "Коллективлă ĕç" номинацире малти вырăна Мăн Сĕнтĕрти вăтам шкулти 2 "б" класс ачисем тивĕçрĕç (класс ертӳçи И.Г.Александрова);

– "Индивидуаллă ĕç" номинацире малти виçĕ вырăн та Муркашсен: пĕрремĕшĕ – Нискасинчи вăтам шкулта 6-мĕш класра вĕренекен Андрей Семенов, иккĕмĕшĕ – Шетмĕпуçĕнчи пĕтĕмĕшле пĕлӳ паракан тĕп шкулта 5-мĕш класра пĕлӳ пухакан Александра Петрова; виççĕмĕшĕсем – Тивĕшри вăтам шкулта 9-мĕш класра вĕренекен Мария Александровапа Мăн Сĕнтĕрти вăтам шкулта 2-мĕш класра вĕренекен Карина Варюхина.

"Туслă çемье" номинацире Мăн Сĕнтĕрти вăтам шкулта 4-мĕш класра вĕренекен Геннадий Афанасьев (ашшĕпе пĕрле пластилинран пушар хăрушлăхне кăтартакан картина хатĕрленĕ).

Ачасен пушар хуралĕнчи пĕрремĕш утăмĕ çирĕп те тĕреклĕ теес килет конкурса пĕтĕмлетсе.

В. Петьковпа С.Сергеева А.Петровна саламланă самант.

Муркашри ăста ачасен пĕрлештернĕ команди ырă сăмаха тивĕçрĕ.

А. БЕЛОВ
сăн ӳкерчĕкĕсем.

Ĕçре те, юрăра та

Финал Муркашсен аллинче пулчĕ

Апрелĕн 28-мĕшĕнчех РФ Чрезвычайлă лару-тăру министерствин Чăваш Республикинчи Тĕп управленийĕн ларусем иртермелли залĕнче республикăри пушар хуралĕнче ĕçлекенсен художествăлла пултарулăх конкурсĕн финалĕ иртрĕ. Зонăсенчи ăмăртусенче çĕнтернĕ 6 коллективăн ташă-юрă ăстисем хутшăнчĕç унта, хăйсем кулленхи ответлă службăрипе пĕрлех канура та кайрисен ретĕнче маррине çирĕплетрĕç. "Çĕр варринче тăрса пуса каска тăхăнса çулăмпа кĕрешме тухакана пушарнăй теççĕ...",– юрлать çулăм чиккинче тăракан юрăç Алексей Иванов. "Эпир санпа салтаксем...", – хутшăнаççĕ ун çумне Александр Куликовăн юрă йĕркисем. Номер хыççăн номер... Пĕрин чуна пырса тивекен юрри хыççăн теприн çивĕч сăмаххисем... Йăлтах пушар хăрушлăхĕ пирки... Унпа кĕрешекенсен паттăрлăхĕ çинчен... Паллă ĕнтĕ, чи лайăх номерсем республика кунĕнче чи çӳллĕ сцена çинчен халăх патне çитĕç.

Чылая тăсăлнă концерта жюри членĕсене те тивĕçлĕ хак пама çăмăлах пулмарĕ. Пĕтĕмлетӳ алине аласа пĕтерсен "Пултарулă çамрăк" номинацире пирĕн пушар чаçĕн ячĕпе сцена çине тухнă Света Григорьева 2-мĕш, "Автор юрри" номинацире ПЧ-37-ре вăй хуракан Алексей Иванов 2-мĕш, профессиллĕ авторсен юррине юрлассипе 37-мĕш номерлĕ пушар чаçĕн пуçлăхĕн çумĕпе Александр Куликовпа унăн мăшăрĕ Алина 1-мĕш вырăна тухни палăрчĕ. Çакнашкал пĕтĕмлетӳпе командăсем хушшинче те Муркашсем çĕнтерӳçĕ пулса тăчĕç.

Оксана ЕФИМОВА.